

Gegrepen door leven en schuld Mata Hari

GITTE BRUGMAN

LEEWARDEN Door die ene foto van Mata Hari opnieuw te fotograferen, laat Tjibbe Hooghiemstra verschillende facetten van haar zien. Plus zijn fascinatie en ergernis.

Tjibbe Hooghiemstra (Tytsjerk, 1957) heeft zich altijd verbaasd over de mythe rond de in Leeuwarden geboren Margaretha Geertruida Zelle (1876-1917), die bekend werd als Mata Hari. „Er is veel wat een afgewogen oordeel vertroebelt. Haar leven is ook tamelijk complex.”

Nadat de hoedenzaak van haar vader failliet was gegaan, scheidden haar ouders. Margaretha was toen dertien jaar oud. Twee jaar later verloor ze haar moeder en moest ze bij haar peetvader in Sneek wonen. Ze verhuisde naar Leiden en woonde vervolgens bij een oom in Den Haag. Hier reageerde ze op haar achttiende op een contactadvertentie van KNIL-kapitein Rudolph MacLeod.

Ze trouwden, verhuisden in 1897 naar Nederlands-Indië en kregen twee kinderen. Margaretha bestudeerde de Indische tradities en cultuur, en werd lid van de lokale dansgroep. Hier gebruikte ze voor het eerst haar artiestennaam Mata Hari (Oog van de dageraad). Haar zoon

‘Ik gebruik mijn camera om suggestie vast te leggen’

overleed, en wegens toenemende huwelijksproblemen verhuisde het echtpaar in 1902 terug naar Nederland. Hier volgde een scheiding.

Zelle vertrok naar Parijs, waar ze naam maakte als exotische danseres. Uit die tijd stamt een foto die ze van zichzelf liet maken. Schrijlings zittend op een kussen, de handen achter het hoofd gevouwen. De foto werd in 1996 voor een expositie in het Fries Museum ingekleurd met de computer.

Ze was een vrouw die mooie verhalen over zichzelf ophing. Die mannen verleide, geld verspilde en mogelijk spioneerde. Door haar contacten met zowel Spanjaarden en Fransen als Britten en Duitsers had ze de schijn tegen. Ze werd in 1917 door de Fransen opgepakt wegens spionage voor de Duitsers en veroordeeld tot de doodstraf.

Hooghiemstra geeft met zijn fotografische zoektocht commentaar op Mata Hari. „Ik gebruik mijn camera

niet om te reproduceren, maar om suggestie vast te leggen”, is zijn uitleg. „Ik laat de extase, de verleiding, maar ook de angst zien die Mata Hari gekend heeft.”

Hij baseert zich op het boek *Mata Hari, the true story* (1986) van Russell Warren Howe en citeert hieruit in het boekje dat bij de expositie hoort. „Ze sliep met mannen op een bijna industriële schaal.” Maar ook: „Langzaam, krachteloos, zakte ze op haar knieën, haar hoofd steeds opgeheven, zonder de geringste verandering in haar gelaatsuitdrukking.” Het laatste citaat zou kunnen slaan op de foto, maar betreft een verslag van Mata Hari’s executie.

„Ze was zeker niet onschuldig”, meent Hooghiemstra. Maar hij denkt ook dat ze „er ingeluisd is door de Duitsers”. Zijn beelden passen bij de geschiedenis van de danseres. Ze zijn aan de ene kant erotisch, maar tegelijk zo mistig als de rookgordijnen die Margaretha rond zichzelf optrok. Leugens en mystificaties, waar biografen later op voortborduurden. „Mijn fascinatie en mijn ergernis daarover wil ik laten zien.”

Leeuwarden – Pier Pander Museum: *De onschuld voorbij, za/zo*, 13-17 u, t/m 1 oktober

Een foto van Mata Hari zoals Hooghiemstra haar ziet: zo mistig als de rookgordijnen die ze volgens hem rond zichzelf optrok. FOTO TJIBBE HOOGHIEMSTRA